

**Teoretické aspekty vybraných donucovacích prostriedkov v zmysle zákona
o Policajnom zbore^[1]**

***THEORETICAL ASPECTS OF SELECTED COERCIVE MEANS UNDER THE POLICE
CORPS ACT***

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra verejnoprávných vied

Anotácia

Služobné zákroky a využívanie donucovacích prostriedkov predstavujú významný zásah do základných ľudských práv a slobôd. Zároveň predstavujú základnú a podstatnú činnosť príslušníkov polície. S ich realizáciou sa spájajú viaceré zásady, najmä zásada zákonnosti a primeranosti. Zákonnosť znamená, že služobný zákrok a donucovací prostriedok musia byť realizované striktne v súlade so zákonom. Primeranosť znamená, že služobný zákrok a donucovací prostriedok musia byť priamo úmerné protiprávnemu konaniu, ktoré ohrozuje zákonom chránený spoločenský záujem. Štúdia poukazuje na vybrané donucovacie prostriedky, analyzuje ich obsah a definuje základné pojmy. Záverom je ponúknuté zhodnotenie s dôrazom na potrebu dodržiavania zákonných postupov pri vyvedení zodpovednosti v prípade podozrenia z porušenia zásady zákonnosti a zásady primeranosti vo vzťahu k služobným zákrokom a donucovacím prostriedkom.

Annotation

Service interventions and the use of coercive means present a significant interference to fundamental human rights and freedoms. At the same time they represent the basic and essential activity of police officers. There are a number of principles associated with their execution, in particular the principle of legality and proportionality. Legality means that the intervention and coercive means must be realized strictly in accordance with the law. Proportionality means that the intervention and coercive measures must be directly proportional to the unlawful conduct which jeopardizes the legally protected social interest. The contribution points out the selected coercive means, analyzes their content and defines the basic concepts. At the end, an evaluation is offered with an emphasis on the need to comply with the statutory procedures for liability in the event of suspicion of a breach of the principles of legality and proportionality with respect to official interventions and coercive measures.

Kľúčové slova

Služobný zákrok, donucovacie prostriedky, teoretické aspekty, zásady, zákonnosť, primeranosť, právna úprava, analýza, zhodnotenie, návrhy, opatrenia.

Key words

Service intervention, coercive means, theoretical aspects, principles, legality, proportionality, legislation, analysis, evaluation, proposals, measures.

1. Úvod

Policačné zložky predstavujú jednu zo základných zložiek štátu, ktoré garantujú primárne vnútornú bezpečnosť. Základom práce policajných zložiek sú právne predpisy, ktoré definujú jej postavenie, povinnosti a právomoci. Zároveň definuje aj úlohy a ciele pri ochrane verejného poriadku, pri garantovaní bezpečnosti subjektov nachádzajúcich sa území konkrétneho štátu. K základným oprávneniam a povinnostiam príslušníka polície patrí realizácia služobných zákrokov, vrátane možnosti použitia rôznych donucovacích prostriedkov. Príslušník polície je povinný adekvátne zasiahnuť v prípade ak dochádza k ohrozeniu zákonom chráneného záujmu. Pri realizácii všetkých aktivít, vrátane služobných zákrokov a donucovacích prostriedkov je povinný dodržiavať všetky právne predpisy upravujúce problematiku ich realizácie. Zákonnosť je základným predpokladom efektívnej realizácie služobného zákroku, resp. donucovacieho prostriedku. Uvedenými inštitútmi sa zasahuje do základných práv a slobôd osôb, voči ktorým realizácie smeruje. Z tohto dôvodu je potrebné apelovať, aby zákonnosť bola dominantou podmienkou realizácie služobných zákrokov a využívania donucovacích prostriedkov. V prípade Slovenskej republiky je nosnou právnou úpravou zákon č. 171/1993 Z.z. o Policaľnom zbore v znení neskorších predpisov. V zmysle zákonného ustanovenia Policaľný zbor plní nezastupiteľnú funkciu pri ochrane obyvateľstva a bezpečnosti, pričom jeho aktivity presahujú častokrát hranice štátu. V zmysle zákona je Policaľný zbor: „bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre Policaľný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.“ (§ 1 zákona č. 171/1993 Z. z.).

Zákon o Policaľnom zbore následne definuje práva a povinnosti príslušníkov PZ, vrátane služobných zákrokov a donucovacích prostriedkov, ktorým je venovaný osobitný priestor v rámci predloženej štúdie.

2. Teoretické základy služobných zákrokov a donucovacích prostriedkov

Jednou zo základných povinností policajta je realizácia služobného zákroku. Táto povinnosť je bližšie špecifikovaná v § 9 zákona o Policaľnom zbore. V zmysle § 9 zákona o Policaľnom zbore je policajt povinný v medziach zákona vykonať služobný zákrok, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok alebo je dôvodné podozrenie z ich páchania. Ak je policajt mimo služby, tak je povinný vykonať služobný zákrok, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok, ktorým je bezprostredne ohrozený život, zdravie alebo majetok. Služobný zákrokom je zákonom ustanovená a v jeho medziach vykonávaná činnosť policajta, pri ktorom sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby. *Služobným zákrokom* je zákonom presne vymedzená činnosť, ktorá sa vykonáva v medziach zákona, pričom policajt pri jej výkone bezprostredne zasahuje do základných ľudských práv a slobôd dotknutých osôb. Je to bezprostredný zákrok policajta, ktorého prostredníctvom sa operatívne a priamo odvracia nebezpečenstvo a nastroľuje sa spoločensky žiaduci stav. Je to finálna forma činnosti verejnej správy, nepredchádza jej žiadny formalizovaný rozhodovací proces. Pre služobné zákroky je charakteristické, že nemajú povahu rozhodnutí správneho orgánu. Veľmi frekventovane ide o také úkony, ako sú bezprostredné zákroky, ktorých podstata spočíva v priamom vynucovaní splnenia určitej povinnosti, alebo také, ktoré smerujú k ochrane práva alebo právom chráneného záujmu iných osôb. Samozrejme,

aj služobný zákrok musí byť vykonaný vždy v súlade s ustanoveniami zákona o Policajnom zbore a osobitnými predpismi, na základe týchto ustanovení a v ich medziach. Jednoznačne tak možno hovoriť o *dodržiavaní zásady zákonnosti* pri výkone služobných zákrokov.^[2]

Policajt je povinný dbať na dodržiavanie zásady primeranosti a zákonnosti pri realizácii služobných zákrokov. Zákonnosť v tomto prípade znamená dodržiavanie zákonných, resp. aj iných právnych predpisov, ktoré definujú realizáciu služobných zákrokov a s tým spojených donucovacích prostriedkov, ktorých výkon je v určitých prípadoch nevyhnutný. Primeranosť znamená, že služobný zákrok a donucovací prostriedok musia byť priamo úmerné protiprávnemu konaniu zo strany osoby, ktorá priamo ohrozuje alebo porušuje zákonom chránený záujem.

V zmysle § 50 zákona o Policajnom zbore k donucovacím prostriedkom zaraďujeme:

- a) hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobraný,
- b) prostriedky na prekonanie odporu a odvrátenie útoku,
- c) putá,
- d) spúšťač opasok,
- e) spúšťač popruhy,
- f) služobný pes,
- g) vytlačanie motorovými vozidlami a vytlačanie koňmi,
- h) technické prostriedky na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku,
- i) zastavovací pás a iné prostriedky na násilné zastavenie dopravného prostriedku,
- j) špeciálna vodná striekačka,
- k) zásahová výbuška,
- l) úder strelnou zbraňou,
- m) hrozba zbraňou,
- n) varovný výstrel do vzduchu,
- o) použitie špeciálneho streliva,
- p) použitie lietadla,
- r) zbraň.

Zákon o Policajnom zbore v § 50 ods. 3 definuje určité povinnosť policajta vo vzťahu k osobe, voči ktorej by mal smerovať výkon donucovacích prostriedkov. Základnou povinnosťou policajta je v tomto prípade vyzvať takúto osobu, aby upustila od protiprávného konania, a zároveň zdôrazniť, že ak od takéhoto konania neupustí, budú voči nej použité donucovacie prostriedky. Výzva je právnym a preventívno-taktickým prostriedkom. Výzva a výstraha, že budú použité donucovacie prostriedky, musia byť policajtom vyjadrené jasne a zreteľne. Osoba, voči ktorej výzva s výstrahou smeruje môže na základe jasne a zreteľne vyjadrenej výzvy s výstrahou upustiť od protiprávného konania. V opačnom prípade je policajt oprávnený aplikovať niektoré z donucovacích prostriedkov, ktoré definuje zákon. Vykonanie donucovacieho prostriedku je možné chápať ako prostriedok *ultima ratio*, teda ako krajného prostriedku, ktorý nasleduje po výzve s výstrahou s cieľom nápravy právneho stavu, ktorý je konaním osoby ohrozený, , resp. porušený.

Pod výzvou je potrebné rozumieť všetko, čo jasne a zreteľne upozorní osobu, ktorá koná protiprávne a voči ktorej sa zakročuje, že je pred ňou policajt, ktorý je oprávnený ukončiť jej protiprávne konanie v prípade, ak od takéhoto konania neupustí sama osoba. Výzva, ktorú policajt aplikuje, by mala byť:

- a) stručná,
- b) zrozumiteľná,
- c) jednoducho formulovaná,
- d) určitá a
- e) dôrazná.

V zmysle § 12 zákona o Policajnom zbore policajt pred výzvou použije slovné spojenie „V mene zákona!“. Použitie slovného spojenia sa však viaže na povahu služobného zákroku, ktorý má byť vykonaný.^[3]

V prípade, ak osoba konajúca protiprávne neuposlúchne výzvu policajta k ukončeniu protiprávneho konania, hovoríme o tzv. márnej výzve. Policajt je taktiež oprávnený opakovať výzvu. Opakovanú výzvu aplikuje v prípade, ak je potrebné výzvu zopakovať z dôvodu, že prvá výzva bola prehliadnutá alebo bola neuposlúchnutá. Ustanovenie odseku tretieho zároveň definuje oprávnenie policajta upustiť od výzvy s výstrahou, a to v prípade, ak je policajt sám napadnutý, resp. je ohrozený život alebo zdravie inej osoby a vec neznesie odklad, alebo ak tomu bránia iné okolnosti. Policajtovi je zároveň dané oprávnenie rozhodnúť sa o realizácii konkrétneho donucovacieho prostriedku. Pri rozhodovaní však musí mať na zreteli situáciu, teda protiprávne konanie osoby, a zároveň musí prihliadať na naplnenie účelu. Policajt je povinný realizáciou donucovacieho opatrenia dosiahnuť účel služobného zákroku. Zároveň štvrtý odsek zdôrazňuje, aby realizácia (vykonanie) donucovacieho prostriedku nebola zjavne neprimeraná nebezpečnosti útoku. V zmysle uvedeného je to práve § 50 ods. 4, ktorý kladie dôraz na dodržiavanie zásady primeranosti: „...a použitý donucovací prostriedok a intenzita jeho použitia neboli zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku.“ (§ 50 ods. 4 Zákona o Policajnom zbore).

3. Teoretické aspekty vybraných donucovacích prostriedkov

Služobné zákroky predstavujú jednu zo základných aktivít príslušníka polície. V mnohých prípadoch je súčasťou realizácie služobného zákroku aj použitie donucovacích prostriedkov, ktoré definuje zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Zákonným zadefinovaním je naplnená základná požiadavka ich využívania a to zákonnosť. Zákon o PZ definuje aké druhy donucovacích prostriedkov môže policajt v rámci služobného zákroku použiť a aké sú základné podmienky ich samotnej realizácie.

Pre potreby štúdie bude ponúknutá zákonná analýza vybraných donucovacích prostriedkov, konkrétne:

- a) Vytlačanie motorovými vozidlami a vytlačanie koňmi,
- b) Použitie technických prostriedkov na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku,
- c) Použitie zastavovacieho pásu alebo iných prostriedkov na násilné zastavenie dopravného prostriedku,
- d) Použitie špeciálnej vodnej striekačky,
- e) Použitie zásahovej výbušky.

Predstavenými prostriedkami sa odpovedá na špecifické situácie, v ktorých príslušník polície musí prijať rozhodnutie k ich použitiu. V každom prípade musí dodržať základné predpoklady realizácie služobného zákroku za použitia donucovacieho prostriedku. Základným predpokladom je povinnosť policajta vyzvať osobu voči ktorej smeruje služobný zákrok a donucovací prostriedok, aby upustila od protiprávneho konania, a zároveň zdôrazniť, že ak od takéhoto konania neupustí, budú voči nej použité donucovacie

opatrenia. Výzva je právnym a preventívno–taktickým prostriedkom. Výzva a výstraha, že budú použité donucovacie prostriedky musí byť policajtom vyjadrená jasne a zreteľne. Osoba voči, ktorej výzva s výstrahou smeruje môže na základe jasne a zreteľne vyjadrenej výzvy s výstrahou upustiť od protiprávneho konania. V opačnom prípade je policajt oprávnený aplikovať niektoré z donucovacích prostriedkov, ktoré definuje zákon o PZ v § 50. Vykonanie donucovacieho prostriedku je možné chápať ako prostriedok *ultima ratio*, teda ako krajného prostriedku, ktorý nasleduje po výzve s výstrahou s cieľom nápravy právneho stavu, ktorý je konaním osoby ohrozený, resp. porušený.

Policajtovi je dané oprávnenie rozhodnúť sa o realizácii konkrétneho donucovacieho prostriedku. Pri rozhodovaní však musí mať na zreteli situáciu, teda protiprávne konanie osoby a zároveň musí prihliadať na naplnenie účelu. Policajt je povinný realizáciou donucovacieho opatrenia dosiahnuť účel služobného zákroku. Samotná realizácia (vykonanie) donucovacieho prostriedku nesmie byť zjavne neprimeraná nebezpečnosti útoku. Po naplnení počiatočných zákonných predpokladov je možné, aby policajt vykonal služobný zákrok a aplikoval donucovací prostriedok, pričom je potrebné zdôrazniť, že počas celej doby realizácie je viazaný zákonom.

3.1. Vytlačanie motorovými vozidlami a vytlačanie koňmi

Prvým z vybraných donucovacích prostriedkov je „Vytlačanie motorovými vozidlami a vytlačanie koňmi“, ktoré je definované v § 54 zákon o PZ:

„Policajti môžu účastníkov zhromaždenia, športových a verejných kultúrnych podujatí (ďalej len „podujatie“) vytlačiť motorovými vozidlami alebo koňmi, ak
a) dochádza k narušovaniu pokojného priebehu podujatia a zvolávateľovi, organizátorovi alebo usporiadateľovi sa nepodarilo zabezpečiť nápravu,
b) sa účastníci po skončení podujatia pokojne nerozídu,
c) účastníci podujatia páchajú trestné činy a nápravu nemožno zaistiť iným spôsobom, najmä zákrokom proti jednotlivým páchatelom.“ (§ 54 zákona o PZ)

Uvedené zákonné ustanovenie definuje ďalšie z donucovacích opatrení, ktoré sú realizované za pomoci služobných vozidiel a koní. Policajt je oprávnený k použitiu vytlačania vozidlami, resp. koňmi proti účastníkom zhromaždenia, športových a verejných kultúrnych podujatí, ak dochádza k narušeniu pokojného priebehu a organizátorovi, resp. usporiadateľovi sa nepodarilo zabezpečiť nápravu, ak sa účastníci po ukončení podujatia pokojne nerozídu alebo ak účastníci podujatia páchajú trestné činy a nápravu nie je možné zaistiť iným spôsobom.

Pre potreby zákona je možné pod zhromaždením rozumieť jedno zo základných práv, ktoré spočíva v zákonnej možnosti sa pokojne zhromažďovať. Právo pokojne sa zhromažďovať slúži občanom na využívanie slobody prejavu a ďalších ústavných slobôd. Ďalej slúži na výmenu informácií a názorov, ako aj na účasť na riešení verejných a iných spoločenských záležitostí vyjadrením konkrétnych postojov, či stanovísk. Zhromaždením sú aj pouličné sprievody a manifestácie. Bližšie je právo pokojne sa zhromažďovať definované v zákone č. 84/1990 Zb. o zhromažďovacom práve.

Pod telovýchovným, športovým a turistickým podujatím je potrebné rozumieť telovýchovné, športové a turistické súťaže, stretnutia, turnaje, preteky a iné podujatia spojené s pohybovo-rekreačnou aktivitou občanov v oblasti telesnej kultúry, ktoré sú prístupné verejnosti. Tieto druhy podujatí sú bližšie

upravené v osobitnom zákone č. 315/1992 Zb. o verejných telovýchovných, športových a turistických podujatiach.

Pod verejným kultúrnym podujatím je potrebné rozumieť:

- a) divadelné, filmové a iné audiovizuálne predstavenia,
- b) koncerty, hudobné a tanečné produkcie,
- c) výstavy diel výtvarných umení, diel úžitkového umenia a prác ľudovej výtvarnej tvorivosti,
- d) festivaly a prehliadky v oblasti kultúry a umenia,
- e) tanečné zábavy a iné akcie v oblasti spoločenskej zábavy,
- f) verejne prístupné artistické produkcie, cirkusové a varietné predstavenia.

Verejným kultúrnym podujatiam sa podrobnejšie venuje zákon č. 96/1991 Zb. o verejných kultúrnych podujatiach.

Taktiež je nevyhnutné spomenúť zákon č. 1/2014 Z.z. o organizovaní verejných športových podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý upravuje podmienky organizovania verejného športového podujatia, oprávnenia a povinnosti organizátora podujatia, činnosť, oprávnenia a povinnosti člena usporiadateľskej služby, úlohy obce a Policajného zboru, povinnosti a zákazy pre účastníka podujatia, podmienky na zaistenie bezpečnosti na podujatí, zodpovednosť a sankcie za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom. Predstavený zákon sa dotkol aj novelizácie TZ a to okrem iného aj tým, že zaviedol nový druh alternatívneho trestu s názvom trest zákazu účasti na verejných podujatiach, ktorý je bližšie definovaný v § 62a TZ. Základnou filozofiou tohto trestu je zakázať odsúdenému účasť na športových, kultúrnych alebo iných verejných podujatiach počas súdom stanovenej doby. Súd je zároveň oprávnený uložiť odsúdenému obmedzenia a povinnosti (§ 51 ods. 3 a 4 TZ), ako aj nariadiť kontrolu technickými prostriedkami.

Je potrebné zdôrazniť, že primárna zodpovednosť za pokojný priebeh podujatia patrí usporiadateľovi, resp. organizátorovi. PZ zasiahne až subsidiárne, ak k upokojeniu situácie po opatreniach usporiadateľa alebo organizátora nedôjde.

Používanie služobných koní je efektívnejším prostriedkom najmä v zúžených miestach, kde sú mobilnejšie a je ich možné ľahšie ovládať ako motorové vozidlo. Služobný kôň tak dokáže byť efektívnym prostriedkom na upokojenie danej situácie. Zároveň je však potrebné zdôrazniť, že služobné kone sú skôr sporadickým prostriedkom, kým motorové vozidlá sú súčasťou každého útvaru PZ.

Je potrebné zdôrazniť, že vytlačanie aj za použitia služobných koní je pomerne často využívaným donucovacím prostriedkom a to primárne počas futbalových zápasov, ktoré sú označené ako rizikové.

3.2. Použitie technických prostriedkov na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku

Ďalším špecifickým donucovacím prostriedkom je „Použitie technických prostriedkov na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku“, ktorý je zakotvený v § 55 zákona o PZ v znení neskorších predpisov.

Použitie technických prostriedkov na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku

Policajt je oprávnený použiť technické prostriedky na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku v prípade, ak

- a) dopravný prostriedok stojí na mieste, kde je to zakázané, a vodič sa v blízkosti nezdržuje,

b) sa vodič dopravného prostriedku aj po opakovanej výzve odmieta podrobiť služobným zákrokom vykonávaným policajtom a z jeho konania je zrejmé, že chce s dopravným prostriedkom z miesta odísť,

c) ide o dopravný prostriedok, o ktorom sa zistilo, že je odcudzený,

d) je dôvodné podozrenie, že dopravný prostriedok sa môže použiť na odvoz páchatel'a trestného činu. (§ 55 zákona o PZ)

Zákonné ustanovenie oprávňuje policajta k použitiu technických prostriedkov, prostredníctvom ktorého zabráni odjazdu dopraveno prostriedku. Policajt je týmto spôsobom oprávnený dopravný prostriedok aj zastaviť. Zákon vymedzuje štyri dôvody, kedy môže policajt takýmto spôsobom konať.

V prvom prípade ak dopravný prostriedok stojí na zakázanom mieste a vodič nie je prítomný v blízkosti vozidla. Vodič nie je oprávnený zastaviť a stáť so svojim vozidlom na zákonom určených miestach. Konkrétne vodič nesmie zastaviť a stáť:

- a) v neprehľadnej zákrute a v jej tesnej blízkosti,
- b) pred neprehľadným vrcholom stúpania cesty, na ňom a za ním,
- c) na priechode pre chodcov, pre cyklistov a vo vzdialenosti kratšej ako 5 metrov pred nimi,
- d) na križovatke a vo vzdialenosti kratšej ako 5 metrov pred hranicou križovatky a 5 metrov za ňou,
- e) na pripájacom alebo na odbočovacom pruhu,
- f) pri zastávke električky, autobusu alebo trolejbusu bez nástupného ostrovčeka,
- g) na železničnom priecestí, v podjazde a v tuneli a vo vzdialenosti kratšej ako 15 metrov pred nimi a 15 metrov za nimi,
- h) na mieste, kde by vozidlo zakrývalo zvislú dopravnú značku, vodorovnú dopravnú značku vyznačujúcu spôsob radenia do jazdných pruhov a určený smer jazdy cez križovatku alebo vyjadrujúcu dopĺňujúci údaj nápisom alebo svetelné signály,
- i) na vnútorných jazdných pruhoch vyznačených na vozovke a na vyhradených jazdných pruhoch,
- j) vo vzdialenosti kratšej ako 5 metrov od začiatku a 5 metrov od konca pozdĺžnej súvislej čiary alebo nástupného ostrovčeka tam, kde by medzi touto čiarou alebo nástupným ostrovčekom a vozidlom nezostal voľný aspoň jeden jazdný pruh široký najmenej 3 metre
- k) na moste,
- l) pred vjazdom na cestu z poľnej cesty alebo z lesnej cesty, alebo z miesta mimo cesty, alebo na vyhradenom parkovisku, ak nejde o vozidlo, pre ktoré je parkovisko vyhradené,
- m) na električkovom páse,
- n) na iných miestach, kde by sa tým ohrozila bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky, najmä jazda ostatných vozidiel,
- o) na chodníku, kde by motocykel, motorové vozidlo alebo prípojné vozidlo boli prekážkou plynulého pohybu chodcov.

Bližšie vymedzenie jednotlivých zákazov je obsiahnuté v § 24 zákona č. 315/1996 Z.z. o premávke na pozemných komunikáciách.

V druhom prípade je policajt oprávnený k použitiu technických prostriedkov ak sa vodič dopravného prostriedku napriek opakovanej výzve odmieta podrobiť služobným zákrokom a zároveň je zrejmé, že chce z miesta s dopravným prostriedkom odísť. Opakovanou výzvou je výzva, ktorú policajt musel opakovať z dôvodu, že došlo k prehliadnutiu výzvy alebo k jej neuposlúchnutiu. Opakovanou výzvou je

výzva, ktorá bola opakovaná najmenej dvakrát. Príkladom služobného zákroku, ktorý môže policajt realizovať je kontrola dokladov, kontrola nákladu, kontrola technického stavu a podobne.

V treťom prípade je policajt oprávnený k použitiu technických prostriedkov ak sa jedná o odcudzený dopravný prostriedok. Odcudzeným vozidlom je spravila vozidlo, ktoré je zaevidované v príslušnej evidencii (Evidencia odcudzených motorových vozidiel) ako odcudzené vozidlo, a po ktorom je vyhlásené pátranie.

V poslednom prípade policajt môže použiť technické prostriedky, ak je dôvodné podozrenie, že dopravný prostriedok bude použitý na odvoz páchatel'a, resp. páchatel'ov trestného činu.

Dopravným prostriedkom je potrebné rozumieť osobný automobil, nákladný automobil, nemotorové vozidlo, koľajové vozidlo, trolejbus, plavidlo, vzdušný dopravný prostriedok.

K zabráneniu odjazdu prostriedku je možné použiť ako technický prostriedok blokovacie zariadenie („papuča“). Nie je však vylúčené aj použitie technických prostriedkov na zastavenie dopravného prostriedku pokiaľ sa naplní účel, teda zabránenie odjazdu dopravného prostriedku.

3.3. Použitie zastavovacieho pásu alebo iných prostriedkov na násilné zastavenie dopravného prostriedku

Špecifickým donucovacím prostriedkom je „Použitie zastavovacieho pásu alebo iných prostriedkov na násilné zastavenie dopravného prostriedku“. Zákonný obsah je zadaný v § 56 zákona o PZ v znení neskorších predpisov.

Použitie zastavovacieho pásu alebo iných prostriedkov na násilné zastavenie dopravného prostriedku

(1) Policajt je oprávnený použiť zastavovací pás alebo iné prostriedky na násilné zastavenie dopravného prostriedku, ktorého vodič po opakovanej výzve alebo na znamenie dané podľa osobitných predpisov nezastaví a ak je

a) bezohľadnou jazdou vážne ohrozený život, zdravie alebo majetok,

b) dôvodné podozrenie, že sa v dopravnom prostriedku prepravujú páchatelia úmyselných trestných činov, hľadané osoby, zbrane, strelivo, výbušniny, omamné a psychotropné látky a jedy, veci pochádzajúce z trestnej činnosti alebo súvisiace s trestnou činnosťou,

c) zrejme, že sa pokúsi o násilné vniknutie do strážených objektov lebo na miesta, kde je vstup zakázaný,

d) dôvodné podozrenie, že sa pokúsi o násilný prechod štátnej hranice.

(2) Iným prostriedkom podľa odseku 1 sa rozumie najmä služobné vozidlo, povoz alebo stavebné mechanizmy. (§ 56 zákona o PZ)

Ustanovenie § 56 v porovnaní s ustanovením § 55 definuje použitie technických prostriedkov na zastavenie dopravného prostriedku. Policajt môže použiť zastavovací pás, resp. iné prostriedky ak dopravný prostriedok nezastaví, napriek opakovanej výzve alebo nezastaví na znamenie, ktoré je policajtom vykonané v súlade s osobitným právnym predpisom. Prvým prípadom, kedy môže policajt v zmysle ustanovenia použiť zastavovací pás je ak vodič svojou bezohľadnou jazdou ohrozuje život, zdravie alebo majetok. Všeobecným znakom bezohľadnej jazdy je vážne ohrozenie života, zdravia alebo majetku.

Bezohľadnou jazdou je jazda, kedy vodič jazdí z jednej strany na druhú, pričom svojím konaním znemožňuje ostatným účastníkom cestnej premávky bezpečnú jazdu alebo predbiehanie. Bezohľadnou jazdou je aj jazda, ktorou vodič vytláča vozidlá z cesty, jazdí po chodníkoch, cyklistických trasách, parkových cestách, v protismere a v miestach, kde je vjazd vozidlám zakázaný. Napokon je bezohľadnou jazdou také konanie vodiča, kedy vodič vedie vozidlo na osobu na policajta, aby zabránil zastaveniu, zadržaniu alebo zaisteniu, napríklad po dopravnej nehode, ktorej bol účastníkom alebo aj po trestnej činnosti.

V druhom prípade, je policajt oprávnený použiť vyššie uvedené prostriedky, ak existuje dôvodné podozrenie, že v dopravnom prostriedku sú prepravované páchatelia úmyselných trestných činov, hľadané osoby, zbrane, strelivo, výbušniny, omamné a psychotropné látky, alebo veci pochádzajúce, či súvisiace s trestnou činnosťou.

V treťom prípade je to situácia, ak je zrejmé, že sa vodič pokúsi násilne vniknúť do strážených objektov, resp. na miesta kde je vstup zakázaný.

V poslednom prípade je použitie možné ak je dané dôvodné podozrenie, že sa vodič pokúsi o násilný prechod štátnej hranice.

Príkladom technického prostriedku – zastavovacieho pásu na zastavenie dopravného prostriedku je pás so spojenými kovovými krížmi do reťaze, cez ktoré keď vozidlo prejde, dôjde k roztrhaniu pneumatík a následnému zastaveniu vozidla. Ďalším príkladom je kovový pás s dutými hrotmi, ktoré spôsobia prepichnutie pneumatík a dôjde tak zastaveniu vozidla. Okrem týchto prostriedkov, ktoré môžu byť umiestnené v služobnom vozidle policajta, je možné ako technické prostriedky použiť aj betónové zátarasy, či vytvorenie zátarasy zo služobných vozidiel alebo nákladných automobilov. Neoddeliteľnou súčasťou používania tohto donucovacieho prostriedku je aj výstražné zariadenie, ktorého účelom je oznámiť iným osobám prekážku na ceste. Dôvodom je, aby sa aplikáciou tohto druhu technického zariadenia vyšlo zásahom do práv iných osôb.

Znamením daným podľa osobitných predpisov je znamenie realizované podľa zákona č. 315/1996 Z.z. o premávke na pozemných komunikáciách, ktorý oprávňuje policajta s vonkajším označením „POLÍCIA“ dávať pokyny na zastavenie vozidla (§ 64). Policajt v rovnošate realizuje zastavenie vozidla vztýčením ruky alebo prostredníctvom zastavovacieho terča a za zníženej viditeľnosti červeným svetlom, ktorým pohybuje v hornom polkruhu. Z idúceho vozidla dáva toto znamenie kývaním ruky hore a dolu alebo vysunutým zastavovacím terčom, prípadne rozsvietením nápisu STOP umiestneného na vozidle. Bližšie definuje zastavovanie vozidiel vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 90/1997 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona Národnej rady Slovenskej republiky o premávke na pozemných komunikáciách.

Odsek druhý zákonné ustanovenia ponúka príkladný výpočet iných prostriedkov, ktoré je policajt oprávnený za vyššie uvedených prípadov použiť na násilné zastavenie dopravného prostriedku. Iným prostriedkom sa rozumie najmä služobné vozidlo, povoz alebo stavebné mechanizmy. Pri využívaní technických prostriedkov na zastavenie dopravného prostriedku, vrátane zaistovacieho pásu, je potrebné dbať na ochranu života a zdravia, tak policajtov ako iných osôb.

3.4. Použitie špeciálnej vodnej striekačky

Špecifickým donucovacím prostriedkom je „Použitie špeciálnej vodnej striekačky“, ktoré je definované v ustanovení § 57 zákona o PZ.

„Špeciálnu vodnú striekačku môžu policajti použiť na rozptýlenie účastníkov podujatia za podmienok uvedených v § 54.“ (§ 57 zákona o PZ)

Podmienky použitia špeciálnej vodnej striekačky korešpondujú s podmienkami na rozptýlenie účastníkov podujatia v zmysle § 54 ZoPZ. Špeciálnou vodnou striekačkou je vodné delo, ktoré je súčasťou výstroja PZ Slovenskej republiky. Zmyslom použitia vodného dela je použitie prúdu vody na telo osôb, proti ktorým sa zasahuje. Vo väčšine prípadov sa vodné delo používa v prípade narušenia verejného poriadku ak je potrebné zastaviť, rozpustiť alebo vytlačiť skupinu ľudí. Z praktického hľadiska je možné použiť tak vodné delo, ktoré je umiestnené na policajnom aute cisternového typu, ako aj vodné delo umiestnené na hasičských autách. Prípustné je aj použitie vody z hydrantov, ak sa nachádza na mieste zásahu. Policajt je povinný prispôsobiť intenzitu tlaku vody vzhľadom na konkrétnu situáciu a závažnosť konania.

3.5. Použitie zásahovej výbušky

Posledným zo špecifických opatrení prostriedkov je „Použitie zásahovej výbušky“ definované v ustanovení § 58 zákona o PZ.

„Policajt je oprávnený použiť zásahovú výbušku proti nebezpečnému páchatelovi, ktorý sa na výzvu nevzdá alebo sa zdráha opustiť úkryt. Policajt je oprávnený použiť zásahovú výbušku aj pri hromadnom narušení verejného poriadku a pri výtržnostiach na športových podujatiach“ (§ 57 zákona o PZ)

Uvedené ustanovenie oprávňuje policajta k použitiu zásahovej výbušky a to proti nebezpečnému páchatelovi, ktorý sa nevzdá na výzvu alebo odmieta opustiť svoj kryt. Policajt môže výbušku použiť aj v prípade ak je to potrebné v prípade narušeného verejného poriadku alebo aj v prípade výtržností na športovom podujatí.

Nebezpečným páchatelom sa rozumie osoba, ktorá podľa zistených skutočností môže byť svojím konaním nebezpečná pre život alebo zdravie policajta, resp. iných osôb. Nebezpečný páchatel je najmä páchatelom trestného činu, ktorý je ozbrojený zbraňou, ďalej páchatelom zločinu, zadržanou osobou na úteku, zatknutou osobou na úteku, osobou na úteku z výkonu väzby alebo z výkonu trestu odňatia slobody.

Úkrytom sa rozumie všetko, čo policajtovi pri realizácii zákroku znemožňuje sledovať osobu, proti ktorej zakročuje. Príkladom je dom, stena, pivnica, krovie a podobne.

Zásahová výbuška je výbušný predmet, ktorý je možné vystreliť alebo je ho možné umiestniť vrhom na konkrétne miesto. Jedná sa o malú pyrotechnickú nálož, ktorá generuje zvukový a svetelný efekt. Použiť je možné aj slzotvorné zásahové výbušky. Cieľom zásahovej výbušky je prostredníctvom akustického a svetelného efektu zneškodniť na krátky čas páchatela s cieľom použiť iné donucovacie prostriedky na jeho zneškodnenie, pokiaľ sám, na základe použitia výbušky, neupustil od protiprávneho konania. Podmienkou použitia zásahovej výbušky je výzva na upustenie od protiprávneho konania.

4. Záver

Základným zmyslom služobného zákroku a aplikácie donucovacieho prostriedku je odvrátiť protiprávne konanie konkrétnej osoby, ktorým ohrozuje spoločenský záujem chránený zákonom. Príslušník polície je nútený aplikovať zásadu legálnosti a primeranosti, ako aj ďalšie zákonné podmienky vyplývajúcej zo zákona o PZ, resp. inej relevantnej legislatívy.

Aká je však hranica služobného zákroku? Zákon jasne definuje legálnosť, avšak často dochádza k nesprávnemu vyhodnoteniu prípadného porušenia zákonnosti. Zákon definuje jednoznačný postup príslušných orgánov, ktorým je zverená kompetencia vyhodnotiť služobné zákroky. V súčasnosti sa však stretávame s mediálnym tlakom, ktorý odsudzuje konanie policajta ešte pred samotným výrokom kontrolného a inšpekčného orgánu, resp. prokurátora alebo súdu, ktorý ako jediný môže rozhodovať o vine a treste – v trestnoprávnej rovine. V súčasnosti sa k tradičnej deľbe moci na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu, pridáva čoraz viac „moc mediálna“. Táto „mediálna moc“ mnohokrát priamo ovplyvňuje proces rozhodovania a nezávislého hodnotenia porušenia zásady zákonnosti a primeranosti realizovaného služobného zákroku. Média, často krát, pred samotným zahájením konania o podozrení zo spáchania priestupku, či trestného činu, vynášajú „rozsudky“, ktoré sa šíria spoločnosťou, a ktorá to často akceptuje. Zabúda sa však na základné zásady správneho, či trestného konania, ktoré sú smerodajné pre následné rozhodovanie o vine a treste. Mnoho krát dochádza k porušovaniu zásady prezumpcie neviny na základe výroku jedného novinára, kde poukazuje autoritatívne na svoj záver akéhosi vlastného vyšetrovania, pričom opomína základné zásady konania a deformuje samotnú zákonnosť procesu, ktorá je striktné definovaná v právnom poriadku. Spoločnosťou akceptovaná medializácia škodí samotnému policajtovi, či polícii ako celku. Ak následne príslušné inštitúcie a orgány, vrátane súdov, vynesú oslobodzujúci rozsudok voči dotknutému policajtovi, tak zo strany médií prichádza minimálna zmienka, už vôbec nie náhrada škody. Tieto situácie poškodzujú široký okruh ľudí. Najviac však deformujú základné predpoklady fungovania právneho štátu, postavenie zákona, či aplikáciu zákona na konkrétne prípady. V tomto aspekte by bolo vhodné prijať opatrenia, aby sa takáto situácia zmenila, aby nedochádzalo k tomu, že o vine a treste rozhoduje „mediálna moc“ ale aby aj v praktickej rovine ostalo zachované, že jediným orgánom rozhodujúcim o vine a treste, v trestnoprávnej rovine, je príslušný súd. Základným orgánom pre vyšetrovanie prekročenia zákonnosti alebo aj primeranosti služobného zákroku, resp. donucovacieho prostriedku je Úrad inšpekčnej služby, ktorý je osobitnou súčasťou Policajného zboru s pôsobnosťou pre celé územie Slovenskej republiky. Základnou úlohou tejto inštitúcie je realizovať odhaľovanie, vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov (s účinnosťou od 1. februára 2019). V pôsobnosti Úradu inšpekčnej služby je aj vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov colníkov (s účinnosťou od 1. januára 2020). Úrad inšpekčnej služby plní tiež v rozsahu vymedzenom ministrom vnútra Slovenskej republiky úlohy na úseku vnútornej kontroly, finančnej kontroly, ochrany osobných údajov, vybavovania sťažností, vybavovania petícií a úlohy zodpovednej osoby podľa osobitných predpisov v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Úrad inšpekčnej služby riadi riaditeľ. Riaditeľ Úradu inšpekčnej služby je za výkon svojej funkcie zodpovedný vláde.^[4]

„Mediálna moc“ nemôže byť v žiadnom prípade nadradená moci súdnej. Túto skutočnosť je potrebné prezentovať spoločnosti, ako aj samotným médiám, ktoré si svojvoľne prebrali kompetencie súdov, čím

spôsobujú nemalé škody dotknutým osobám. Úlohou polície je, okrem iného, sa marketingovo prezentovať (mediálna prezentácia Policajného zboru), zároveň ale aj dôrazne poukázať na zákonnosť vyvodenia zodpovednosti voči podozrivým zo zneužívania svojich právomoci, vrátane kladenia dôrazu na akceptáciu základných zásad konania, primárne zásady prezumpcie neviny. Zdôrazniť, že v štáte fungujú nezávislé inštitúcie, ktoré sú pri svojom rozhodovaní striktne viazané zákonom, od ktorého sa nemôžu odkloniť. Poukázať na vyššie uvedené, že „mediálna moc“ nie je postavená nad moc súdu.

Služobné zákroky a donucovanie prostriedky musia byť realizované v súlade so zákonnými podmienkami. Zákonnosť a právo je základom fungovania štátu. V prípade porušenia zákonnosti, či primeranosti pri realizácii služobných zákrokov je nevyhnutné apelovať na zákonný proces vyšetrovania, resp. vyvodenia zodpovednosti, ak sa preukáže dôvodnosť napadnutého protiprávneho konania. Dominantné však musí byť právo, zákonný postup relevantných orgánov. Preukázané protiprávne konanie je potrebné striktne sankcionovať. Ak však dôjde k situácii, že príslušný policajt bude oslobodený, nebude mu preukázaná vina je potrebné zákonnými spôsobmi domáhať sa porušenia svojich osobnostných práv voči osobám, subjektom, ktoré dotýčajú osobe spôsobili škodu v ktorejkoľvek podobe. Aj policajt, ktorý je v postavení verejného činiteľa, disponuje všetkými základnými ľudskými právami a slobodami. Je možné namietat zúžený režim, ktorý vyplýva z výkonu jeho funkcie. Avšak osobnostné práva sú garantované aj verejnému činiteľovi. Je potrebné poukázať aj na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý sa vyjadril k postaveniu príslušníka Policajného zboru, ako verejného činiteľa a ochrane jeho základných práv a slobôd. Skutočnosť, že policajt ako verejný činiteľ musí strpieť vyhotovenie zvukových alebo obrazových záznamov potvrdzuje aj Ústavný súd Slovenskej republiky v jednom zo svojich rozhodnutí:

„Podľa právneho názoru ústavného súdu za súčasť základného práva na súkromie a ani za prejav osobnej povahy (v zmysle § 11 Občianskeho zákonníka) nemožno u verejného činiteľa zamestnanca mestskej polície považovať výkon jeho zákonom upravenej služobnej právomoci na verejnosti. Zatiaľ čo do súkromia osôb, a teda aj do predmetu ochrany osobnosti patria zásadne otázky týkajúce sa ich intímnej sféry (písomnosti osobnej povahy, zvukové záznamy prejavov osobnej povahy), v prípade výkonu ústavnej alebo zákonnej právomoci verejných činiteľov na verejnosti ide o diametrálne odlišné otázky verejnej, a nie súkromnej sféry, ktoré nemožno v žiadnom prípade považovať za súčasť ich základného práva na súkromie.“^[5]

Judikát Ústavného súdu zároveň zdôrazňuje:

„Verejní činitelia si musia byť vedomí toho, že budú vystavení pozornosti verejnosti a budú musieť akceptovať výkon práva na informácie zo strany verejnosti minimálne v tom rozsahu, v akom svoje ústavné alebo zákonné právomoci vykonávajú na verejnosti, resp. v styku s verejnosťou. Takémuto právnemu režimu prirodzene nepodliehajú otázky spadajúce do rozsahu základného práva na súkromie fyzickej osoby.“^[6]

Práve posledná veta umožňuje policajtovi chrániť svoje základné práva a slobody, v tomto prípade osobnostné práva, garantované právnym poriadkom, nakoľko je fyzickou osobou a osobnostné práva Ústava Slovenskej republiky priznáva každému.

Vyššie uvedené potvrdzuje aj judikát Ústavného súdu 44/2000:

„...Toto právo nemožno odňať ani osobám verejného záujmu (vrátane verejných činiteľov), ak sa domnievajú, že v dôsledku výkonu slobody prejavu a práva na informácie došlo k neoprávnenému

zásahu do ktoréhokoľvek z ich základných práv upravených v čl. 16 a čl. 19 ústavy, nakoľko ich postavenie ako verejných činiteľov ich nevylučuje z možnosti uplatňovania občianskoprávnej, prípadne trestnoprávnej ochrany svojej osobnosti.“[\[7\]](#)

Z uvedeného je možné prijať záver, že príslušníkovi Policajného zboru prislúchajú základné práva a slobody, vrátane osobnostných práv. Pri výkone svojej funkcie je povinný strpieť zásahy do osobnostnej sféry, avšak nie je právne v poriadku, ak sa takéto záznamy objavujú v médiách, na sociálnych sieťach a podobne. Je potrebné vymedziť hranicu kedy je vyhotovenie a publikovanie záznamu v súlade s právom a právom chránenými záujmami. Keby vyhotovený záznam autor použil pre potreby kontroly alebo inšpekcie policajt by nemohol v žiadnom prípade namietat porušenie jeho osobnostných práv, ktoré boli vyhotovením záznamu narušené. V takomto prípade záznam slúži pre potreby kontroly, resp. inšpekcie na ďalšie šetrenie napr. v prípade podozrenia zo spáchania trestného činu zo strany príslušníka polície. V opačnom prípade je prípustné, aby sa dotknutý príslušník Policajného zboru domáhal súdnou cestou nápravy svojich porušených práv. Je teda potrebné vymedziť jasnú hranicu kedy je záznam a jeho zverejnenie zásahom do práva slobôd a kedy nie je. Táto hranica by mala byť jednoznačná a mali by si ju osvojiť tak samotní príslušníci polície ako aj občania, či média ktoré sú v kontakte s políciou v každodennom živote.

Záverom je potrebné zdôrazniť, že právo, právny poriadok musia byť základom pre ochranu základných hodnôt, na ktorých je postavený demokratický štát, kde je garantovaná ochrana základných práv a slobôd tak občanov, ako aj osôb, ktoré pracujú v bezpečnostných zboroch, ktorých zákon oprávňuje realizovať služobné zákroky, či donucovacie prostriedky, ktorým je zverená právomoc ochraňovať vnútorný poriadok a všetky objekty chránené zákonom.

Použité informačné zdroje

Medelský, J. 2018. *Medzinárodná bezpečnosť*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2018. s. 290. ISBN 978-80-8054-730-1

Tittlová, M., Medelský, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore – Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017. s. 394. ISBN 978-80-8168-577-4.

Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Rozhodnutie Ústavného súdu SR č. 10/2001

Rozhodnutie Ústavného súdu SR č. 44/2000

Úrad inšpekčnej služby. 2019. MV SR. In. <https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>

Poznámky pod čiarou

[1] Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-17-0217

[2] Tittlová, M. Medelský, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017. s. 81

[3] Tittlová, M. Medelský, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017. s. 261-262

[4] Úrad inšpekčnej služby. 2019. MV SR. In. <https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>

[5] Rozhodnutie Ústavného súdu SR č. 10/2001

[6] Rozhodnutie Ústavného súdu SR č. 10/2001

[7] Rozhodnutie Ústavného súdu SR č. 44/2000